

ving in stand te houden. Naast natuurlijk de kwaliteiten van voedselproductie en ontmoetingsplaats.

Landbouw is onmisbaar

Een samenleving heeft landbouw nodig. Voer je de landbouw af om bijvoorbeeld economische redenen dan houdt je een geamputeerde samenleving over. Want in essentie is er geen verschil tussen Nederland en Ghana als het gaat over de grote afhankelijk van mensen van de natuurlijke omgeving. Landbouw is onmisbaar in een samenleving. De Chief zit nu waarschijnlijk in een boom en glimlacht bij het lezen van dit artikel. <<

Summary

Returning from Ghana, Kees van Veluw is implementing old wisdom into agricultural Holland. Developing agriculture on three levels, the material, the social and the cultural it will be the medicine for an overdeveloped and "lunatic" society. All these qualities, as Van Veluw states, can be found in Ecological Farming bringing rest, space, rhythm and reflection into the landscape.

Na de landbouw komt spijt

Hoewel wij binnen het laboratorium voor ruimtelijke planvorming heel goed beseffen dat er iets groots staat te gebeuren met de landbouwgronden, is er landelijk toch (nog) geen consensus bereikt over het inwisselen van de boer voor de stedeling. Is het gretigheid dat we onze oude bondgenoot zo gemakkelijk aan de kant zetten? Hoeveel idealisme is er nog in Wageningen vraag ik me af. Het lijkt er meer op dat de academici hun individuele verlangens stiekem omzetten in napraterij over het onvermijdelijke dat ons te wachten staat: heel Nederland een woonlandschap, gevoed door het exporteren van kennis.

Er zal veel meer moeten veranderen, wil de steunpilaar die de landbouw nu is, vervangen worden. Het klinkt natuurlijk goed: het post agrarisch landschap. Een prachtige term, bedacht door K. Kerkstra (ere wie ere toekomt) voor een gedachte-experiment dat de schaal en de mogelijkheid van een dergelijke transformatie in drie woorden tastbaar maakt. Het is bijna alsof de term al een geschiedkundig verslag doet van wat gebeurd is. Vergelijkbaar met de term post modern, dat achteraf beschouwd niet de aanduiding was voor een volwassen filosofisch gedachtegoed. Maar eerder een overgang aanduidde tussen de overtuigde modernisten en zij die alweer een andere kant op droomden. Ook vergelijkbaar met de uitspraak dat God dood is, van Nietzsche: de post God profetie. Ook hier was nog niet iedereen van overtuigd, maar de uitdaging om te durven denken dat de mens zonder een spirituele leidraad kan leven, was genoeg voor wilde speculaties.

Zo is het ook nu. De boeren zijn nog niet dood of we cirkelen er als aasgieren boven. Zogenaamd uit bezorgdheid over de komende transformatie. Lulkoek als je het mij vraagt. De naderende chaos van aanvallende terroristen op de hoek van de straat brengt in ieder stevig gefundeerd mens een vorm van zelfbehoud met zich mee. En het is deze overlevingsstrategie die bepaalt wat wij met het landschap voor ogen hebben. God is nog steeds niet dood, het modernisme wordt eindeloos herhaald en de boer zal daarom ook nog lang niet verdwijnen. Het enige dat velen doden sterft is het idealisme. Bij iedere overgang in de afgelopen eeuw zijn we 'realistischer' geworden. Alsof er zoiets bestaat als realiteit. We bouwen als westerlingen steeds meer een eigen zelfvervullende profetie en wie zich niet aan haar regels wil houden is niet 'real' en vangt geen subsidie, mag niet verkopen en kan dus ophouden te bestaan. Wie is er eigenlijk verantwoordelijk voor dat de boeren het niet meer redden? Het onvermijdelijke, onbestuurbare lot? Nee, een verdwijnend idealisme. Besef dat en realiseer je dan, waarom je eigenlijk in Wageningen bent gaan studeren. Om zelf een of andere boer te worden met een flinke lap grond voor wat dan ook.

Paul Roncken